

Nr 245.

Af herr **Palmstierna** m. fl., om skrifvelse till Kungl. Maj:t
angående inrättande af en statens lifförsäkringsanstalt.

Den betydliga stegring af lefnadskostnaderna, som vi under den senaste tiden fått bevittna, synes mig vara af så oroväckande art, att Riksdagen borde taga under ompröfning, huruvida icke genom en mera planmässig organisation under statens medverkan afsevärda besparingar i vissa fall skulle kunna göras. Det är här min afsikt att endast fästa uppmärksamheten vid ett sådant fall, blott en liten detalj af det stora problemet visserligen, men dock en detalj, som direkt intresserar en åttondel af Sveriges befolkning och som synes vara jämförelsevis lätt att komma till rätta med, nämligen *lifförsäkringsväsendet*.

Den uppgift lifförsäkringsanstalterna tjäna kan närmast jämföras med sparbankernas uppsamlande af sparkapital, eftersom inbetalningen till lifförsäkringsanstalten ju innebär ett undandragande från konsumtionen af medel, afsedda att framdeles utgå i form af ett samladt kapital. Det vill dock synas, som om allmänheten i regeln förbisåge denna likhet; man skulle annars icke kunna förklara, huru den utan mera knot har kunnat finna sig i att spara på ett så oekonomiskt sätt, som genom inbetalningar till de flesta af de nuvarande lifförsäkringsanstalterna. Men tvifvelsutän innebär dödsfallsrisken för många någonting mystiskt, något, som man rimligtvis måste betala duktigt för. Så är emellertid icke fallet, utan dödsfallsrisken utjämnas af sig själf i samma mån som ett tillräckligt stort antal personer lifförsäkra sig i samma anstalt. Endast härigenom blifver det ju öfver hufvud taget möjligt att på grundval af dödlighetsstatistiken och med antagande af en viss räntefot beräkna, hvilket belopp en person skall betala för att hans rättsinnehafvare vid hans död skola utfå en viss önskad summa, ty dör den ene tidigare än beräknadt, så lefver till gengäld en

annan så mycket längre, hvarför underbetalningar och öfverbetalningar balansera hvarann.

Det belopp, hvar och en har att inbetala — premien — beräknas af de svenska lifförsäkringsanstalterna i regeln antingen efter en äldre engelsk dödlighetsstatistik och 4 procents ränta eller efter svenska dödlighetsstatistiken för män 1881—1890 och 3,5 procents ränta. I bägge fallen är man på den säkra sidan — d. v. s. den så beräknade premien blir för hög — ty å ena sidan lefva försäkringstagarna längre och betala således in sina premier längre än enligt den använda statistiken, och å andra sidan kan det insatta kapitalet förräntas efter högre räntefot — medelräntefoten för år 1910 uppgick sålunda till 4,62 procent.¹ En betydlig vinst uppkommer således dels genom underdödlighet och dels genom öfverränta.

Men härtill kommer, att denna nettopremie af samtliga svenska lifförsäkringsanstalter förhöjes med ett belopp, som beräknas efter olika grunder, men som brukar röra sig omkring 25 procent af nettopremien.

Hvartill skall då det genom denna förhöjning och genom underdödlighet och öfverränta uppkommande öfverskottet användas?

En del användes för att bilda en säkerhetsfond, hvilken enligt lagen bör uppbringas till $\frac{1}{20}$ af försäkringsfonden.

En annan del går till provisioner åt dem, som åt vederbörande anstalt »anskaffat» försäkringen eller som inkasserat premierna.

En tredje del går till öfriga anskaffnings- och administrationskostnader.

En fjärde del slutligen återbetalas i bästa fall till försäkringstagaren i form af vinst.

Det relativa förhållandet mellan dessa delar kan man få en uppfattning af genom en jämförelse mellan följande siffror, hämtade ur det sammandrag öfver de ömsesidiga lifförsäkringsbolagens utgifter, som meddelas i Försäkringsinspektionens årsberättelser för 1909 och 1910:

	1909. ²	1910.
Afsättning till säkerhetsfonden . .	243,937: 65	208,309: 69
Provisioner	2,029,305: 96	2,128,916: 42
Förvaltningskostnader (inklusive andra anskaffningskostnader än rena provisioner)	2,184,874: 66	2,247,606: 40
Vinst till de försäkrade	912,373: 51	1,012,696: 44

¹ Enligt Göthe & Svedelius, De svenska lifförsäkringsbolagens verksamhet, Årsbok 1910.

² I berättelsen för år 1910 å sid. 15 under 12) meddelad ändring införd.

En jämförelse mellan förvaltningskostnader, inberäknadt provisioner och premieintäkt, visar, att de förra, uttryckta i procent af den senare, utgjorde under åren: 1910 21,76 %, 1909 21,98 %, 1908 22,18 % 1900—1908 i genomsnitt 19,67 % och 1887—1899 i genomsnitt 15,14 %. (Enligt »Gjallarhornet» 1911 sid. 310).

Dessa höga procenttal äro dock i själfva verket för små, ty i de flesta fall äro förvaltningskostnaderna, sådana de föreligga i uppgifterna, minskade med motsvarande återförsäkringsprovisioner, hvadan det sålunda är de genom den nämnda inkomstposten reducerade kostnaderna, som ses i procent af den totala premieintäkten.

En med ledning af Försäkringsinspektionens berättelse för år 1910 gjord öfverslagsberäkning visar, att detta år de svenska bolagens premieinkomst för egen räkning var ungefär 35 millioner kronor och förvaltningskostnaderna $8\frac{2}{3}$ millioner eller 25 % af premieinkomsten.

Samtidigt afsattes för premieåterbärning till de försäkrade $3\frac{1}{4}$ millioner, motsvarande 9,3 % af samma premieinkomst. Summan af kostnaderna och försäkringstagarnas vinstandel utgjorde således 34 procent.

Motsvarande siffror för ett af de äldre ömsesidighetsbolagen voro 1910: förvaltningskostnader inklusive provisioner, utskylder, afsättning till pensionsfond = 22 % af premieintäkten (minskad med återförsäkringspremier); försäkringstagarnas vinst = 8,5 % af samma premieintäkt; tillsammans således 30,5 %.

Jag anför dessa siffror för att visa, att en anstalt, som arbetade med väsentligt reducerade kostnader, skulle kunna sänka sina premier med 15 å 20 procent och likväl kunna lämna försäkringstagarna någon vinst.

Att kostnaderna, särskildt för anskaffningen af nya försäkringar, för närvarande äro oskäligt höga, torde äfven inom försäkringsvärlden vara allmänt erkänt. Och för den, som ser förhållandena ur den försäkringsbehöfvande allmänhetens synpunkt, ter det sig som ett meningslöst slöseri hela detta kostsamma system med olika härskaror af inspektörer, agenter och underagenter, energiskt arbetande på att öfvertyga sina medmänniskor i någon mån tvifvelsutän om nyttan af att lifförsäkra sig öfver hufvud taget, men främst dock om de oskattbara fördelar, som just vederbörandes eget bolag erbjuder framför alla de andra. Ju sämre bolaget är, desto mera energi och provisioner måste naturligtvis nedläggas på att få försäkringar, men äfven de bättre bolagen måste till själförsvar hålla anskaffare, då allmänheten har svårt att skilja på verkliga och inbillade fördelar. — En för systemet ganska belysande detalj har på senaste tiden diskuterats i pressen, nämligen det s. k. returprovisionssystemet, bestående i att agenten

Önskvärdheten af en reform i denna riktning inses nog på många håll inom försäkringsvärlden, ehuru man misströstar om möjligheten af dess genomförande genom frivillig öfverenskommelse.

För att i den svenska allmänhetens intresse söka lösa frågan synes mig, att staten borde gripa in vägledande genom att skapa *en mönsteranstalt*.

En statens lifförsäkringsanstalt skulle byggas på själfhjälpsprincipen. Den skulle därför låta den försäkringsbehöfvande själf å närmaste postkontor eller hos närmaste provinsialläkare afhämta nödiga prospekt och anmälningsblanketter, men icke hålla yrkesanskaffare: den skulle i sina afsevärdt billigare premier och i sin egenkap af statsanstalt se sitt förnämsta konkurrensmedel. Den skulle vidare reducera kostnaderna för inkasseringen af premierna genom att undvika mellanhänder och ordna så, att försäkringstagaren själf inbetalade sin premie, eventuellt genom förmedling af postverket, ett system, som tillämpas med framgång i Schweiz, beroende — enligt en af Försäkringsföreningens stipendiat för år 1910, E. Svedelius, afgifven reseberättelse — på »att försäkringsklientelen i Schweiz är synnerligen sparsamt anlagd och i hög grad upplyst om försäkringens idé». — Kunde man icke snart få antaga, att man i Sverige, där nu hvar åttonde person är lifförsäkrad, också börjat fatta »försäkringens idé»?

Som bekant, har i Italien framlagts ett förslag om en statlig lifförsäkringsanstalt, som emellertid är byggd på helt andra grunder än dem jag här tänkt mig. Den italienska anstalten har nämligen monopol; den är vidare tillkommen i fiskaliskt syfte för att genom den på lifförsäkringsrörelsen uppstående vinsten skaffa statskassan ett bidrag till genomförandet af ålderdomsförsäkringen. Den här föreslagna anstalten åter skulle icke få något monopol, utan bestå som en mönsteranstalt bredvid de privata; den skulle icke tjäna något fiskaliskt syfte, icke afse att bereda medel åt ett främmande ändamål, huru behjärtansvärdt detta än i sig själf kunde vara, utan den skulle vara byggd på Kooperationens, den organiserade själfhjälps, idé och således afse att i de lifförsäkringsbehöfvande medborgarnas intresse göra lifförsäkringen billigare.

Jag föreställer mig, att upprättandet af en statens lifförsäkringsanstalt efter antydda grunder skulle, sedan den slagit igenom, efter någon tid leda till att de starkare af de existerande privata anstalterna öfverginge till systemet med sänkta premier och minskade omkostnader, under det att en del af de svagare skulle finna med sin fördel förenligt att på statsförsäkringsanstalten öfverlåta sina förpliktelser mot försäkringstagarna jämte sin försäkringsfond — en transaktion, som statsförsäkringsanstalten

därför borde hafva bemyndigande att utföra. Då utgiften för liffförsäkringspremier till svenska och i Sverige arbetande utländska bolag under år 1910 uppgick till 41 millioner kronor, inses utan vidare hvilken nationalekonomisk betydelse en allmän sänkning af premierna skulle hafva.

Det kan icke förnekas, att en allmän öfvergång till det billigare arbetande system, som här skisserats, sannolikt skulle medföra en tillbakagång i antalet liffförsäkrade personer och försäkringsbelopp. Men detta vore icke uteslutande ett ondt. Alltför många personer liffförsäkra sig nu, hvilka aldrig bort göra det, hvilka icke befinna sig i den ekonomiska situation, att de kunna tänka på att spara ihop det oftast alltför högt tilltagna kapital liffförsäkringen gäller, men som måhända i liffförsäkringen väsentligen sett ett slags lotteri och därför fallit för en energisk agents öfvertalningar.

Följande siffror kunna belysa det nyss anförda. År 1910 beviljade de svenska bolagen nya försäkringar för 160 millioner kronor. Samma år upphörde försäkringar å följande belopp: på grund af dödsfall 13 millioner, på grund af återköp 11 millioner och på grund af »andra orsaker» icke mindre än 69 millioner kronor. Det är uppenbart, att rubrikerna »Återköp» och »Andra orsaker» till allra största delen representera försäkringar, som helst aldrig borde blifvit tagna.

Tillbakagången i de försäkrades antal kommer emellertid att motverkas därigenom, att det blir möjligt att för allt vidare kretsar klargöra, att liffförsäkringen icke är belastad med onödiga kostnader, utan är en lika rationell form för placering af sparkapital som insättning i sparbänk.

Den föreslagna statsförsäkringsanstalten borde under en öfvergångstid få rätt att använda en kreditivräkning i riksbanken, men skulle naturligtvis så beräknas, att den till fullo betalade sina egna omkostnader. Då premierna måste beräknas försiktigt, kommer en vinst att uppstå, hvilken, enligt mina utgångspunkter, bör tillfalla de försäkrade. För administrationens förenklade borde denna vinst dock ej utbetalas förrän i samband med försäkringstidens utlöpande, hvarigenom äfven den fördelen vunnas, att den bildade vinstfonden under försäkringstiden kunde tjänstgöra som säkerhetsfond.

Anstalten torde måhända böra erhålla en själfständig ställning, skild såväl från Riksförsäkringsanstalten som från den anstalt, som skall taga hand om den blifvande ålderdomsförsäkringen, ehuru samarbetande med dem båda. Möjligt är dock, att fördelar i administrativt hänseende, äfvensom kostnadsbesparingar, skulle kunna vinnas genom dess organiserande såsom en afdelning af den senare, dock med skild ekonomi. Att här närmare ingå på denna fråga, liksom äfven på detaljerna af anstaltens

organisation i öfrigt, torde icke vara lämpligt, utan bör utredning härom af intresserade sakkunnige verkställas.

På grund af hvad jag här ofvan anfört, tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter vederbörlig utredning framlägga förslag till bestämmelser om upprättande af en statens lifförsäkringsanstalt.

Stockholm den 3 februari 1912.

Erik Palmstierna.

I motionen instämma:

Värner Rydén.

O. H. Waldén.
